

етюди, рольове програвання ситуацій, тренінги, аутогенне тренування, психогімнастичні вправи, трудотерапія, музикотерапія, кольоротерапія, сміхотерапія, вітамінотерапія, психотехнології і гімнастика почуттів, ігри-драматизації, ситуації морального вибору тощо.

**Висновки і перспективи подальших досліджень.** Грамотно організоване виховання у ЗДО сприяє формуванню здорового способу життя дитини, гарного самопочуття, профілактиці захворювань, зміцненню здоров'я, дає міцну основу для розвитку здібностей здобувача дошкільної освіти. Очевидна потреба у формуванні нової, основаної на ідеї збереження здоров'я, свідомості дитини, що в свою чергу, вимагає від педагогів дошкільної ланки освіти ретельного підбору змісту, методів, засобів, принципів, організаційних форм, які забезпечать формування у дошкільників здоров'язбережувальної грамотності, культури та компетентності.

#### **Список використаних джерел**

1. Бойчук Ю. Д. Сучасні підходи до розуміння сутності здоров'я людини та суміжних з ним понять. *Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження* : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Вид. Рожко С. Г., 2017. С. 5–16.
2. Бутенко В. Г. Теоретичні аспекти проблеми здоров'язбереження дітей у системі дошкільної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 9. С. 65–72.
3. Труш Н. В. Здоровий спосіб життя у системі чинників формування здоров'я дітей дошкільного віку. *Освітній простір України*. 2017. № 9. С. 151–155.

**УДК 373.2.015.39:613/614]: 37.064.1**

**Манжелій Н. М.**

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка*

**Фазан Т. П.**

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка*

**ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І СІМ'Ї У**

**ВАЛЕЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ**

*У статті розглянуто проблему валеологічного виховання дітей, акцентовано увагу на доцільності його здійснення з дошкільного віку. Наголошено на тісній співпраці закладу дошкільної освіти і сім'ї у реалізації завдань валеологічного виховання дошкільників. Схарактеризовані ефективні форми і методи взаємодії ЗДО і сім'ї у процесі валеологічного виховання дітей дошкільного віку.*

**Ключові слова:** валеологічна освіта, валеологічне виховання, діти дошкільного віку, взаємодія, заклад дошкільної освіти, сім'я.

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** В умовах пандемії, загальнонаціонального карантину, військового стану

особлива увага в закладах дошкільної освіти приділяється піклуванню про здоров'я дітей, вихованню у них свідомого ставлення до нього. Валеологічне виховання виходить на перші позиції за ступенем значущості: збереження фізичного здоров'я, психологічного благополуччя, емоційного комфорту, створення безпечного середовища стає пріоритетним завданням для вихователів закладів дошкільної освіти. Не викликає сумнівів те, що чим раніше розпочати турбуватися про здоров'я дитини, про формування у неї навичок здорового способу життя, тим більше соціально інтегрованою та працездатною особистістю має отримати суспільство у майбутньому [1].

Важливість виховання здорового способу життя у дошкільників обумовлена розумінням, що лише з самого раннього дитинства можна прищепити основні знання, навички і звички з охорони здоров'я, які згодом перетворяться у важливий компонент загальної культури людини і вплинуть на формування здорового способу життя усього суспільства. Саме у дошкільному віці закладається майбутній потенціал здоров'я особистості, це найважливіший період для виховання здорового способу життя. Діти дошкільного віку вже здатні розуміти й усвідомлювати залежність стану здоров'я від їх способу життя. У дошкільному дитинстві в результаті цілеспрямованого педагогічного впливу відбувається формування життєвих умінь та навичок, які необхідні для всебічного гармонійного розвитку особистості.

**Аналіз останніх досліджень.** Існує досить велика кількість наукових розробок, що стосуються організації валеологічного виховання дітей дошкільного віку. З основними підходами до формування здоров'язбережувальних компетентностей у дошкільників можна ознайомитися у працях Т. Андрющенко, Т. Бабюк, Т. Бойченко, О. Ващенко, О. Гнатюк, Н. Денисенко, О. Дубогай, Л. Лохвицької, О. Савченко, Н. Семенової, Т. Федорченко та ін.

Проблема здоров'я дітей дошкільного віку розглядається з різних позицій. Науковці В. Бобрицька, О. Бондаренко, Є. Вайнер, М. Гончаренко, В. Горащук, С. Кириленко, О. Матвієнко, В. Москаленко, В. Нестеренко, П. Плахтій, І. Поташнюк, Т. Шаповалова досліджували процес формування валеологічної культури і культури здоров'я; Л. Лохвицька, С. Юрочкіна характеризували способи надання дітям знань про основи здоров'я; Т. Андрющенко, Г. Беленька, О. Богініч, А. Богуш розглядали питання формування ціннісного ставлення до власного здоров'я; О. Іванашко, Л. Касьянова, А. Ошкіна висвітлювали специфіку формування здорового способу життя дошкільників; О. Богініч, Е. Вільчковський, Л. Волков, Н. Денисенко, С. Петренко, О. Потужний вивчали особливості виховання фізичного здоров'я дошкільників.

**Мета статті** – висвітлити особливості співпраці закладу дошкільної освіти і сім'ї у процесі валеологічного виховання дошкільників.

**Виклад основного матеріалу.** На сучасному етапі валеологічна освіта є обов'язковим компонентом у процесі організації освітнього процесу закладу дошкільної освіти і передбачає систематичну цілеспрямовану діяльність усього педагогічного колективу та спрямована на формування у кожного вихованця знань і умінь здорового способу життя [2, с. 138]. Головна мета валеологічної освіти – допомогти дитині вирости міцною та здоровою, дати дошкільнику зрозуміти, що здоров'я – головна цінність життя людини. Основні підходи щодо надання дітям дошкільного віку необхідних знань про здоров'я та здоровий спосіб життя, способи уникнення захворювань представлені у змісті нормативних документах дошкільної освіти – чинних державних комплексних програмах та Базовому компоненті дошкільної освіти [1].

Під поняттям «валеологічне виховання дошкільників» розуміють процес співпраці педагогічного колективу закладу дошкільної освіти, дошкільників та батьків, що відбувається для розуміння дітьми потреби збереження та зміцнення здоров'я, для накопичення уявлень та знань про здоровий спосіб життя, для набуття санітарно-гігієнічних навичок [6, с. 6].

Валеологічне виховання, організація якого передбачена у закладі дошкільної освіти, має свої особливості у питаннях його здійснення. В першу чергу маємо на увазі створення відповідного валеологічного середовища, у якому даний процес може проходити досить ефективно. Валеологічне середовище – це необхідний компонент валео-педагогічного процесу, який відбувається у сучасному закладі дошкільної освіти. До складу розвивального середовища входить декілька розвивальних осередків. Їх застосування дає можливість вихователям повноцінно проводити роботу, яка спрямована на формування у дітей знань та уявлень про здоровий спосіб життя, формувати у них валеологічні та фізкультурно-оздоровчі навички, підтримувати інтерес до валеологічної діяльності [8, с. 35].

Організація процесу валеологічного виховання дітей дошкільного віку має бути реалізована у трьох напрямках: робота з дітьми, батьками та з працівниками закладу дошкільної освіти.

Валеологічне виховання дітей у закладі дошкільної освіти проходить на суб'єкт-суб'єктній основі. Головний суб'єкт у цьому процесі – це дитина дошкільного віку, яка бере участь у проведенні відповідних форм валеологічної роботи, а також є задіяною до проведення фізкультурно-оздоровчої роботи в її різних видах. Велике значення у цьому приділяється різноманітним формам дозвілєвої

діяльності. До таких, зокрема, відносять: проведення валеологічних свят, розваг, тижнів та днів здоров'я, спортивних олімпіад тощо.

Оволодіння дітьми валеологічними знаннями та вміннями має відбуватися через різноманітні форми роботи. Це заняття-ігри, заняття-бесіди, проведення валеологічних занять, основою яких є театралізована або ігрова основа, екскурсії, цільові прогулянки, застосування різних форм загартування (обливання, обмивання), купання влітку у відкритих водоймах, заняття в басейні, проведення рекреаційно-оздоровчих заходів (прогулянок, дитячого туризму, піших переходів, сезонних рекреацій), спортивні свята, розваги тощо. Заходи валеологічної спрямованості мають переплітатися з усіма режимними моментами та діяльністю дітей [3, с.12].

У процесі формування у дітей дошкільного віку основ здорового способу життя частіше за все вихователі використовують такі засоби: проведення рухливих, дидактичних, сюжетно-рольових ігор, ігор-стратегій; застосування креативних дій (театралізованих, художньо-естетичних), які є основою різних занять та позитивно впливають на психічне здоров'я дітей. Окрім названих засобів, доречним є застосування художньої літератури, природи, прикладу дорослого, аудіо - та відеоматеріалів, фольклору, картин, книг, театралізованої діяльності, технологій збереження та зміцнення здоров'я.

На сьогоднішній день колосальна увага приділяється активізації взаємодії сім'ї та закладу дошкільної освіти, оскільки здоровий спосіб життя дитини багатьма моментами визначений роллю сім'ї, прикладом батьків. Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» [4], саме заклади освіти в тісній співпраці із сім'єю зобов'язані забезпечити можливості для зміцнення здоров'я дошкільників та їх фізичного розвитку, для формування гігієнічних навичок здорового способу життя. Тому батьки і всі близькі, що оточують дітей дошкільного віку, повинні усвідомлювати, що валеологічне виховання у родині дуже важливе.

Надзвичайно важлива роль сім'ї у вихованні в дитини бажання до здорового способу життя, адже саме сім'я є тією соціально-демографічною одиницею, яка концентрує у собі дію біологічних та соціальних факторів. Здоров'я дітей, загартованість їхніх організмів, інтерес, який у них буде сформовано до здорового способу життя, залежать в першу чергу від того, яким чином буде організовано здоровий спосіб життя у сім'ї. Батьки мають бути позитивним прикладом для свої дітей. Вони повинні налаштовуватися на формування у дітей культурно-гігієнічних навичок, утворення умовно-рефлекторних зв'язків, вироблення динамічних стереотипів правильної поведінки. З цією метою варто раціонально організувати життя дітей,

дотримуватися чіткого режиму дня, вимог до поведінки дитини, які висуваються з боку дорослих, мають бути однаковими [4, с. 9].

В основу спільної діяльності родини і закладу дошкільної освіти закладені такі принципи:

- батьки й педагоги є партнерами у вихованні й навчанні дітей;
- єдине розуміння педагогами та батьками цілей і завдань виховання й навчання дітей;
- допомога, повага й довіра до дитини як з боку педагогів, так і з боку батьків;
- знання педагогами та батьками виховних можливостей колективу й родини, максимальне використання виховного потенціалу в спільній роботі з дітьми;
- постійний аналіз процесу взаємодії родини й закладу дошкільної освіти, його проміжних і кінцевих результатів [7, с. 8].

Робота з батьками передбачає підвищення рівня їх знань та практичних умінь у галузі здорового способу життя, які є основою валеологічної компетентності і повинна відбуватися систематично. Важливо, щоб батьки брали активну участь у заходах, які організовуються і проводяться вихователями закладу дошкільної освіти. Крім цього, важливим моментом є набуття ними позитивних здоров'язберігаючих звичок, адже це є найкращим прикладом для дітей. При цьому педагогічний колектив закладу дошкільної освіти має працювати над тим, щоб підібрати найбільш ефективні форми і методи роботи, а також дбати про належний рівень педагогічного супроводу батьків з приводу новітніх підходів до виховання здорової дитини, які б відповідали вимогам сучасного програмового забезпечення [6, с.5].

Робота з вихователями є важливою у багатьох напрямках. Перш за все, це систематичне підвищення рівня їхніх знань та професійних умінь у галузі формування здорового способу життя особистості. Педагоги мають дбати про те, щоб відбувалося постійне удосконалення змісту валеологічної складової організації освітнього процесу у кожній віковій групі. До їхніх завдань також відносять пошук ефективних та нетрадиційних форм просвітницької роботи з батьками, організацію дослідницько-пошукової роботи дітей дошкільного віку, професійне забезпечення інтегративного підходу до виховання у дошкільників основ здорового способу життя відповідно до тих вимог, які існують у сучасній дошкільній освіті [5, с. 350].

Педагоги, як носії валеологічної культури, мають бути обізнані з сучасними проблемами щодо збереження здоров'я та ерудованими у галузі валеології, мати розвинену мотиваційну сферу здоров'язбереження, сповідувати валеолого-гуманістичну модель виховання, володіти методикою валеологічного виховання дошкільників. Вихователі повинні проявляти повагу у своєму

ставленні до ініціатив, ідей та побажань батьків, які стосуються питань формування знань про здоров'я. Такі пропозиції мають бути включені в подальшу навчально-виховну роботу, проблеми, які виникають між дітьми та батьками, не повинні залишатися поза увагою, їх необхідно вирішувати в індивідуальному порядку, в доброзичливій та спокійній атмосфері.

Для кожної сім'ї характерним є свій власний досвід батьківства, в основу якого закладені як педагогічні здобутки батьків, так і деякі їхні прорахунки у виховних впливах на дитину. Існує досить велика кількість причин, чому так відбувається, але, однією із найбільш поширених є те, що у батьків є недостатня кількість знань про сучасні підходи, які можна застосовувати до виховання дитини у сім'ї. Кожен вихователь має ставити перед собою важливу ціль, яка полягає у тому, щоб підвищити рівень обізнаності та освіченості батьків з даного питання. Для досягнення цієї мети він має використовувати різноманітні форми роботи з батьками. Вони можуть бути:

- *традиційними* – це проведення батьківських зборів, співбесід, індивідуальних консультацій, телефонні розмови, лекторії;
- *нетрадиційними* – до таких відносять організацію майстер-класів, посиденьок, усних журналів для батьків, родинних свят, брейн-рингів, родинних мостів, міні-тренінгів, валеологічних практикумів, вікторин, пальчикових тренінгів, вечорів великої родини [7, с. 9].

Важливо наголосити на використанні нетрадиційних форм і засобів роботи з батьками щодо формування здорового способу життя дошкільників, зокрема створення консультативних пунктів з проблеми валеологічного виховання, проведення конференцій батьків з обміну досвідом щодо організації раціонального дозвілля дітей, рухового режиму, оптимального харчування, проведення семінарів-практикумів з відродження національних традицій валеологічного змісту в родинах; створення дискусійних клубів на різноманітну тематику та з використанням різних форм роботи.

Доцільними у реалізації завдань валеологічного виховання є проведення таких форм роботи: круглий стіл «Роль батьків у формуванні і зміцненні здоров'я дітей», «Давайте розберемося спільно, навіщо дитині потрібен спорт?», «Народна педагогіка про здоровий спосіб життя»; сімейний портрет «Здоровий спосіб життя нашої родини»; бесіди «Як зберегти зуби дитини здоровими», «Загартовування – перший крок на шляху до здоров'я»; лекції-консультації медичних працівників закладу «Як проводити загартовування дитини вдома», «Основи здорового харчування», проведення днів відкритих дверей, де батьки можуть ознайомитися з оздоровчими ресурсами дитячого закладу і оздоровчими заходами, в яких щодня беруть участь їхні діти.

В умовах змішаного і дистанційного навчання педагоги зобов'язані повноцінно надавати освітні, інформаційні та консультативні послуги всім учасникам освітнього процесу і вибирати відповідні канали комунікації. Основними формами онлайн-комунікацій у сучасних умовах є: відеоконференція, форум, чат, блог, електронна пошта, анкетування, соціальні мережі. Ефективними можуть бути розміщені на сайті закладу завдання і рекомендації для батьків щодо роботи з дітьми, створення груп із батьками, вихователями, психологами в соціальних мережах Viber, Telegram, WhatsApp, використання електронних платформ Zoom, GoogleMeet, Google Classroom.

**Висновки.** Отже, успіх виховання здорової дитини забезпечується через систематичну, постійну, безперервну оздоровчо-профілактичну роботу та готовність педагогів до здійснення валеологічної освіти дошкільників. Система спільної діяльності вихователів і батьків з валеологічного виховання дозволить сформулювати свідоме ставлення дитини до власного організму, прищепити культурно-гігієнічні навички, допомогти дитині пристосуватися до умов навколишнього середовища, яке постійно змінюється. Кожен учасник освітнього процесу повинен відповідально виконувати свої функції, бути особистим прикладом для дошкільників, підтримувати єдину лінію поведінки та виконувати основні вимоги, які ставляться до дітей і всіх учасників освітнього процесу.

#### Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти [Електронний ресурс].– Режим доступу:[https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf)
2. Бабюк Т. Педагогічні умови формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до професійно-валеологічної діяльності. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2018. Вип. 25(2). С. 137–142
3. Галицька Т. В. Взаємодія закладу дошкільної освіти з родиною. Сучасні підходи. *Дошкільний навчальний заклад*. 2018. № 11. С. 11–13.
4. Закон України «Про дошкільну освіту». К. : Ред. журналу Дошкільне виховання, 2001. 56 с.
5. Матвієнко О. В., Мороз Д. В. Ціннісне ставлення до здоров'я як педагогічна категорія. *Молодий вчений*. 2018. № 1(1). С. 348–353
6. Москаленко В.Ф. Сучасні ризики для здоров'я у XXI ст. *Охорона здоров'я України*. 2018. №4. С.5–8
7. Савченко М. В., Половецька С. О., Лавріненко Л. І., Жеребцова Н. М. Система роботи ДНЗ з формування здорового способу життя дошкільників. Методичні рекомендації. *Дошкільний навчальний заклад*. 2018. № 5. С. 2–13
8. Павлюченко Т., Булига А. Про здоров'я разом дбати будемо з мамою і татом. Валеологічний проєкт для дітей старшої групи та їхніх родин. *Дошкільне виховання*. 2022. № 7/8. С. 33–36